

med liten somarvarme har avlingene vorte små. Eit av dei dårlegaste åra var 1928 med sers kald veksttid; då var rotavlingane av Nantes og Chantenay berre ca. 2,000 kg pr. dekar, medan i 1930, som var eit sers turt år, men godt med varme, gav dei same sortar 7,739 og 6,338 kg røter. Godt med varme i veksttida er av stort verd for rotavlinga, når det berre ikkje vert for turt; men det er sjeldan det vil inntreffe på slik jord som her.

Förgulrøtene Champion og White Belgian har ikkje under tilhøva her gitt så stor rotmengd som dei beste matrøter, derimot har bladavlinga vore større.

Av det som er nemnd vil gå fram at gulrota har gitt tilfredsstillande avlinger på myrjord. Ved val av rett sort og såing i rett tid og godt stell elles vil avlingene som oftast verta både store og årsikre, og det er sers verdfullt. På mosemyr eller sterkt mosehaldig myr vil ein ikkje kunna få så store avlinger som på grasmyr.

Gulrot dyrkinga har gått mykje fram i den seinare tid, og grunnen hertil er vel mykje den at folk er vorte meir kjent med dyrkinga av denne vekst, som rettnok gir mykje arbeid, men og vert bra betalt, serleg når ein kan lagre rota ei tid utover vinteren. Bruken av gulrot har og auka sterkt, og vert mykje brukt som føde utan større førebuingarbeid (råkost). Det ser også ut til at folk nyttar myrjorda til dyrking av gulrot meir og meir, fordi den viser seg å høve godt der; og har ein val mellom ymse jordslag på ein gard, så bør gulrota dyrkast på den betre myra eller på moldrik jord. Ymse fastmarksjorder er og bra til gulrot, t. d. sandjord, men på fastmark syner det seg at den vert lettare skadd av insekter enn på myrjord (gulrotfluga). Vi kan ikkje segja at plantesjukdomar har gjort nemnande skade på våre gulrot dyrkingar.

STATENS TORVLÅNEFOND

LITT HISTORIKK M. V.

*Av overrettssakfører, sekretær i Landbruksdepartementet,
Per Odd Schiefloe.*

KOMMENDE sommer vil «Torvlånefondet» kunne feire 25-års jubileum. Samtidig er det nå rent plutselig kommet i vinden. Etter en mangeårig dauperiode ble det i vår stor etterspørsel etter lån — på samme vis som i fondets første år.

Et oversyn over fondets historie, utlånsreglene og utlånsvirksomheten kan derfor kanskje sies å være såpass aktuelle ting at en kan forsvare å ta opp plass i tidsskriftet med det.

Fondet ble, som så mange andre ting som har fått blivende verd, til som et krisetiltak.

Våren 1916 hadde Landbruksdepartementet nevnt opp en nemnd med det oppdrag å komme med framlegg til sikring og ordning av brenselforsyningen. Denne nemnd rådde mellom annet til opprettelse av et Torvlånefond på 1 million kroner, et framlegg som departementet straks tok opp, og Stortinget løyvde summen på det ekstraordinære budsjett for 1916—17.¹⁾

Til fondet ble det til og med 1920—21 løyvd ytterligere kr. 1,750,000.00, som ble fordelt med kr. 1,000,00.00 for budsjettåret 1918—19,²⁾ kr. 500,000.00 for budsjettåret 1919—20³⁾ og kr. 250,000.00 for budsjettåret 1920—21.⁴⁾

(For budsjettåret 1920—21 ble det i tillegg til dette også løyvd en million kroner som skulle nyttes til driftslån til brenntorvfabrikker. Men disse midler ble holdt helt utenfor Torvlånefondet.)

Til fondet ble også i alt løyvd kr. 2,750,000.00.

En del av fondets midler er imidlertid senere overført til bruk for andre formål.

For budsjettåret 1927—28 ble således kr. 1,000,000.00 tatt til inntekt på statsbudsjettet til dekning av en del av løyvinga til bureising og jorddyrking,⁵⁾ og i 1929—30 ble kr. 750,000.00 overført til jorddyrkingsfondet.⁶⁾

Nettoløyvinga til fondet ble altså kr. 1,000,000.00.

I vår (1940) tok departementet opp spørsmålet om å auke fondskapitalen att. Grunnene til dette var to.

Den oprinnelige var et framlegg fra myr- og jordvernkommiteén om å tilføre fondet 1 million kroner for å skaffe midler til et effektivt arbeid for en rasjonell brenntorvdrift i Nordland.

I tillegg til dette kom så at en rekna med at det ville komme mange søknader om lån til brenntorvdrift ellers også, på grunn av situasjonen.

Det ble derfor satt fram proposisjon om å føre tilbake kr. 500,000.00 fra Jorddyrkingsfondet til Torvlånefondet og om å endre utlånsreglene.⁷⁾ Denne proposisjon rakk imidlertid ikke fram til behandling i Stortinget før den 9. april 1940.

¹⁾ St.prp. nr. 106 (1916), jfr. Indst. S. nr. 207 (1916), Stortingsvedtak 22/6 1916.

²⁾ St.prp. nr. 19 (1918), jfr. Indst. S. nr. 62 (1918), Stortingsvedtak av 9/3 1918.

³⁾ St.prp. nr. 36 (1919), jfr. Indst. S. nr. 107 (1919), Stortingsvedtak av 4/4 1919.

⁴⁾ St.prp. nr. 115 (1920), jfr. Indst. S. nr. 205 (1920), Stortingsvedtak av 2/6 1920.

⁵⁾ St.prp. nr. 1 (1927), kap. 631, jfr. Tillegg til budsjett-innst. S. nr. 96 (1927), Stortingsvedtak av 7/7 1927.

⁶⁾ St.prp. nr. 35 (1929), jfr. Tillegg til budsjett-innst. S. nr. 96 (1929), Stortingsvedtak av 6/5 1929.

⁷⁾ St.prp. nr. 47 (1940).

Det viste seg også at fondets disponible kapital var tilstrekkelig til å støtte de lånekrav som en fikk i vår.

Lånereglene

har vært praktisk tatt de samme helt til i vår.

Brenselskomitéen av 1916 hadde også kommet med framlegg om låneregler for fondet, men departementet ville se nærmere på dette, og noe framlegg om regler ble derfor ikke tatt med i proposisjonen om den første løyving.

Den 30/6 1916 fastsatte departementet derfor midlertidige regler. Etter disse skulle det kunne gis anleggslån til nyanlegg og større utvidinger, og de nærmere vilkår skulle fastsettes av departementet i hvert enkelt tilfelle. Driftslån skulle kunne gis i tilfelle der det ellers ville være umulig eller vanskelig å få drift i gang og med opp til kr. 10.00 pr. tonn av den produksjonen en rekna med. Renten skulle være 3,5 %.

Det ble ikke direkte sagt, men det går tydelig fram at departementet bare tenkte på brenntorvdrift.

I 1917 satte departementet deretter fram proposisjon om utlånsregler,²⁾ og her foreslår det at det også skal kunne gis lån til anlegg og drift av torvstrøfabrikker.

Departementet grunngav dette med at våre myrer ofte har et friskt moselag som egner seg til torvstrø, mens laget under egner seg til brenntorv. I slike tilfelle mente departementet at det ville være praktisk først å drive ut torvstrøet og så senere gå i gang med brenntorvdrift.

Videre nevnte departementet den verdi det har for jordbruket å nytte ut våre egne gjødselkilder, særlig i tider da det er vanskelig å få nok kunstgjødsel. En stadig mer utstrakt bruk av torvstrø er derfor en ting som det offentlige burde interessere seg for å få gjennomført.

Departementet mente at en ordning med billige lån til torvstrødrift ville være en praktisk måte å støtte arbeidet for mer bruk av torvstrø på.

Det framlegg som departementet kom med ble med et par mindre endringer vedtatt av Stortinget. I Stortingets landbrukskomité var det dissens om et enkelt punkt. Et mindretall (Hornsrud) ville ikke gå med på at utgiftene til kjøp av myr skulle reknes med i de anleggsutgifter som det skulle kunne gis lån til. Han grunngav dette med at billige lån til myrkjøp ville føre med seg at prisen på myrene ville stige, noe som videre ville føre med seg auke av prisen på det ferdige produkt — en prisauke som ville være til gagn for spekulasjonsnæringen, men til direkte skade for de almene interesser. Skulle det gis billige lån til myrkjøp, måtte en derfor samtidig få en lov som

²⁾ St.prp. nr. 34 (1917), jfr. Indst. S. nr. 113 (1917), Stortingsvedtak av 29/3 1917.

kunne gi kommunene høve til å kreve avstått slike myrer etter en takst som bygde på det grunnlaget at eieren bare fikk en kapitalisert godtgjørelse for den tapte nettoinntekt av det arbeid som han hadde lagt ned under utnyttinga av myra.

I Stortinget ble det en stutt debatt om dette punkt, men mindretallets framlegg falt mot 12 stemmer.

De lånereglene som da ble vedtatt har, som nevnt, vært gjeldende helt til i vår, da de ble endret midlertidig. (Jeg ser da bort fra at etterrenta ble satt ned i 1936.)

Lånereglene skiller mellom to slags lån, anleggslån og driftslån.

Anleggslån kan, som det går fram av navnet, gis til nyanlegg og større utvidinger av eldre anlegg og med opptil $\frac{3}{4}$ av kostnaden.

Låna er avgrensa til kr. 100,000.00 når det gjelder brenntorvanlegg og kr. 50,000.00 når det gjelder torvstrøanlegg.

De anleggsutgifter som det kan gis lån til er for det første utgiftene til kjøp av torvmyr (torvretter) og til den planering og grøfting som er nødvendig for at drift kan ta til.

For det andre kan en ta med utgiftene til kjøp av materialer til bygging av de nødvendige hus, skur, hesjer m. v., kjøp og montering av maskiner, transportvogner og skinner og andre redskaper som er nødvendig for å få anlegget i fulltt driftsferdig stand.

Endelig kan en ta med utgifter til planlegging.

Når det gjelder lån til utviding av eldre anlegg kan lånesummen selvsagt bare regnes av utgiftene til det planlagte arbeid.

Anleggslån skal være avdragsfri i et år og skal deretter avdras med like store årlige avdrag, som regel i løpet av 6—10 år. Avdragene skal betales etterskuddsvis den 1. desember hvert år.

Det blir vanligvis gått fram slik at om et lån blir tilsagt, f. eks. våren 1940 til et anlegg som skal være ferdig samme år, så sier departementet at det skal være avdragsfritt i et år regnet fra 1. desember 1939 og at første avdraget da forfaller 1. desember 1941.

Renten er 2,5 % for lån til kommuner og samvirkeag, med 3,5 % for lån til andre. Denne lave rentesatsen for lån til samvirkeag er en ting som de bør være oppmerksomme på som vil gå i gang med felles tiltak for torvdrift. Torvstrølag og brenntorvlag bør således ikke startes som aksjeselskaper, men som andelslag med vekslende medlemstall og kapital.

(I proposisjonen av 1940 gjorde departementet framlegg om at renten skulle bli satt ned 1 %, slik at satsene ble 1,5 % og 2,5 %. Administrasjonsrådet for de besatte områder vedtok den 26/4 1940 slik nedsetting av renten for de brenntorvlån som ble gitt våren 1940, men det er ennå ikke tatt noen avgjerd for de andre lån.)

Etterrenten var opprinnelig fastsatt til 6 %, men ble i 1936 satt ned til 4,5 %.

Lån skal sikres ved fullgodt pant i fast eiendom, ved depositum eller kommunegaranti.

Hva en skal rekne som fullgod sikkerhet vil selvsagt være avhengig av et skjønn, og mange ting vil spille inn når en skal ta stilling til dette. Det er derfor uråd å kunne si noe generelt om at det og det vil en kunne rekne med å få godtatt.

Ved siden av plikten til å rente og avdra lånet må en låntager også vedta visse andre vilkår. Han plikter således å avtorve myra på en skikkelig måte og slik at undergrunnen etter avtorvinga kan dyrkes opp eller tilplantes med skog, og med dette for øye sørge for at avtorva undergrunn blir planert og grøftet. (Dette vilkåret kan departementet frafalle i særskilte tilfeller.) Videre plikter han å gi departementet de opplysninger dette krever om anlegget og driften.

Såfremt departementet finner at det foregår vandrift eller at produksjonen åpenbart ligger under det som en rimelig kan kreve ved et slikt anlegg, har det rett til å si opp lånet til innfriing med 6 måneders varsel, uten hensyn til om det opprinnelig er tilsagt å skulle løpe i lengre tid.

Driftslån kan etter reglene av 1917 gis til nystartede brenntorvfabrikker og torvstrølag til 1 og 2 års drift, og særlig i tilfeller da det ellers vil være vanskelig å få drift i gang eller å holde den gående, og for å muliggjøre eller lette auke av produksjonen.

Som en vil se er det her en viss skilnad når det gjelder brenntorvdrift og torvstrødrift. I det første tilfelle kan driftslån gis uten omsyn til hvem som eier anlegget, men når det gjelder torvstrødrift kan driftslån bare gis til torvstrølag, altså ikke til privatpersoner eller aksjeselskaper som driver torvstrøproduksjon.

Lån kan også bare gis til 1 og 2 års drift. Denne avgrensing var en av grunnene til at det for 1920—21 ble løyvd penger til bruk til driftslån, utenom Torvlånefondet (se foran).

Når de gjelder brenntorv er lån avgrenset til kr. 10.00 pr. tonn av den produksjon en rekner med og for torvstrø til kr. 1.00 pr. m³ (balle).

Renten er 3,5 % pr. år.

(I proposisjonen av 1940 gjorde departementet framlegg om endring av reglene slik at også privatpersoner eller andre som drev torvstrødrift skulle kunne få driftslån, og at driftslån skulle kunne gis uten hensyn til hvor lenge anlegget hadde vært i drift. Videre at departementet skulle få fullmakt til å fastsette den sum pr. tonn, kubikkmeter eller balle (masse) som en kunne gi lån til. Endelig at renten skulle settes ned slik som det var gjort framlegg om for anleggslån. Administrasjonsrådet for de besatte områder vedtok den 26/4 1940 at disse endringer skulle gjøres gjeldende for de brenntorvlån som ble gitt våren 1940, men det er ennå ikke tatt endelig avgjerd for de andre lån.)

Lånene er kortsiktige. Det er forutsetningen at de skal betales

Tabell I. De årlige utlån av Torvlånefondet fra og med 1916 til og med juli 1940.

	Brenntorv				Torvstrø				I alt	
	Antall lån	Anlegg	Antall lån	Drift	Antall lån	Anlegg	Antall lån	Drift	Antall lån	Sum
1916	4	121,000.00	5	81,000.00					9	202,000.00
1917	25	744,375.00	14	231,700.00	4	56,750.00			43	1,032,825.00
1918	23	804,720.00	10	174,500.00	5	64,000.00			38	1,043,220.00
1919	4	119,000.00	5	99,000.00	13	172,305.00	2	6,000.00	24	396,305.00
1920			3	16,500.00	6	41,600.00	2	8,200.00	11	66,300.00
1921	2	75,000.00	3	70,000.00	3	22,000.00	1	20,000.00	9	187,000.00
1922	1	20,000.00			4	33,250.00	1	8,000.00	6	61,250.00
1923			1	8,000.00	2	11,825.00			3	19,825.00
1924					3	28,000.00	1	15,000.00	4	43,000.00
1925					7	125,000.00	1	4,000.00	8	129,000.00
1926	1	15,000.00			1	1,750.00			2	16,750.00
1927					3	36,550.00			3	36,550.00
1928					2	4,450.00			2	4,450.00
1931					3	26,350.00			3	26,350.00
1934	1	5,000.00	1	500.00					2	5,500.00
1935					2	12,700.00			2	12,700.00
1937					5	31,450.00			5	31,450.00
1938	1	1,500.00			1	10,000.00			2	11,500.00
1939	1	5,000.00	1	3,000.00	7	52,935.00			9	60,935.00
1940	5	52,000.00	31	242,000.00	1	1,800.00			37	295,800.00
	68	1,962,595.00	74	926,200.00	72	732,715.00	8	61,200.00	222	3,682,710.00

Tabell 2.

Utlån av Torvlånefondet fra og med 1916 til og med juli 1940, fordelt fylkesvis.

Fylke	Brenntorv				Torvstrø			
	Antall	Anleggslån	Antall	Driftslån	Antall	Anleggslån	Antall	Driftslån
	Østfold	5	159,250.00	7	162,500.00	19	134,685.00	3
Akershus	2	35,000.00	3	8,000.00	10	145,000.00	2	16,000.00
Hedmark	18	618,750.00	23	331,500.00	14	152,800.00	1	1,000.00
Opland	13	271,000.00	20	151,000.00	1	1,000.00	1	19,500.00
Buskerud	3	97,500.00	1	30,000.00	5	27,750.00	3	30,050.00
Vestfold	3	56,500.00	3	13,000.00	1	8,000.00	1	1,000.00
Telemark	1	2,000.00	1	5,000.00	1	7,000.00	1	5,000.00
Aust-Agder	1	970.00			4	67,875.00	1	
Rogaland	1	20,000.00			12	135,555.00		
Hordaland	3	110,000.00	3	45,000.00	1	3,500.00		
Møre og Romsdal	1	55,000.00	2	42,500.00				
Sør-Trøndelag	3	140,000.00	4	78,000.00				
Nord-Trøndelag	9	210,125.00	6	55,500.00				
Nordland	1	25,000.00	1	4,200.00				
Troms	4	161,500.00						
Finnmark								
	68	1,962,595.00	74	926,200.00	72	732,715.00	8	61,200.00

tilbake ved hjelp av salgssummen for den produserte torv, og halvparten av lånet skal være betalt innen 1. desember det år lånet blir gitt og resten den 1. mai året etter.

Lån skal sikres ved pant i fast eiendom, ved selvskyldnerkausjon, depositum eller kommunegaranti.

På samme måte som når det gjelder anleggslån skal det offentlige ha rett til å få opplysninger om driften, og låntageren plikter å avtorve myra på en skikkelig måte, slik at undergrunnen etterpå kan oppdyrkes eller tilplantes med skog, og med det for øye sørge for at undergrunnen blir planert og grøftet.

Utlånsvirksomheten.

Det er gjennom årene gitt en rekke tilsagn om lån som av ymse grunner enten slett ikke er nytta eller bare nytta for en del. I det følgende holder jeg meg til de virkelige utbetalte lånesummer eller, for de nyeste lån, til de som en kan rekne med kommer til utbetaling.

En opptelling på dette grunnlag viser at det fra og med 1916 til og med utgangen av juli 1940 var gitt i alt 222 lån med en samlet lånesum av kr. 3,682,710.00. Til brenntorvanlegg er det gitt 68 anleggslån på i alt kr. 1,962,595.00 og 74 driftslån på i alt kr. 926,200.00. Til torvstrøanlegg er gitt 72 anleggslån på i alt kr. 732,715.00 og 3 driftslån på i alt kr. 61,200.00.

Hvordan disse lån fordeler seg på de ymse år og fylker vil gå fram av tabellene 1 og 2.

Som en vil se av disse har interessen for torvlån svinget sterkt gjennom åra. I 1917—19 var interessen størst, og det var brenntorvlån som da var aktuelle. Senere falt interessen, og det var rent unntaksvis at det kom lånesøknader. I årene 1929, 1930, 1932, 1933 og 1936 ble det således ikke gitt et eneste lån. Og fra 1922 var den alt overveiende delen av lånene torvstrøslån, helt til i vår.

I vår ble imidlertid brenntorva aktuell igjen, og det ble gitt 5 anleggslån på i alt kr. 52,000.00 og 31 driftslån på i alt kr. 242,000.00 til brenntorvdrift.

Fondet har ikke sloppet fra det uten tap. Til og med 1939—40 utgjorde de bokførte avskrivninger i alt kr. 942,732.10, eller omlag 25,6 % av de samlede utlån ved utgangen av juli 1940. Den alt overveiende del av disse tap er lidt på en 15—20 store brenntorvanlegg som ble startet under den forrige krigen og de første årene etterpå. Tapene på de mindre brenntorvanlegg og på torvstrøanleggene har vært ganske små, jamført med de utlånte summer.

Og renteinntektene har ellers vært såpass bra at trass i disse avskrivningene og at kr. 750,000.00 av fondets kapital er overført til andre formål, hadde fondet godt og vel kr. 400,000.00 til rådighet til utlån i vår — en sum som viste seg å strekke til.